

УДК 159.964.22:316.624.3:316.36-055.2

КОЧЕРГІНА Ірина Анатоліївна

аспірант кафедри психології

Львівського національного університету імені Івана Франка

АПРОБАЦІЯ МЕТОДИКИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО НАСИЛЬСТВА НАД ЖІНКАМИ В РОДИНІ

У статті наведено результати апробації методики для дослідження психологічного насильства щодо жінок в родині. Опитано 90 жінок віком від 18 до 48 років. Проведено групування членів родини, з боку яких жінки найчастіше зазнають психологічного насильства. Описано форми психологічного насильства. Виділено найвагоміші фактори родинного насильства: «Заборони та примус», «Погрози», «Контроль», «Презирство та знецінення особистості», «Негативне оцінювання розумових здібностей», «Емоційне нехтування». Здійснена оцінка надійності методики за допомогою коефіцієнту α -Кронбаха. Показано, що усі шкали мають достатню внутрішню узгодженість.

Ключові слова: *критерії психологічного насильства, форми психологічного насильства, жінки, апробація методики.*

Постановка проблеми. Зважаючи на результати статистичних даних, усе більше людей, які звертаються у служби психологічної підтримки (у світі й в Україні також), говорять про те, що часто стикаються з словесними образами, агресивністю, нестриманістю тощо. Переважаючу більшість потерпілих (близько 95%) у світі становлять жінки та дівчата [10].

Психологічне насильство є таким видом жорстокого поводження, який, на відміну від інших видів насильства (фізичного чи сексуального), важко діагностується, оскільки характеризується серією інцидентів, які виявляються протягом певного часу й у багатьох випадках приховуються.

Часто психологічне насильство має місце у повсякденному житті, зокрема у родинному середовищі, яке є головним осередком розвитку особистості людини. Більшість існуючих досліджень стосуються жорстокого поводження чоловіків з власними дружинами та дітьми. (Г. Мустафаєв) [6]. Проблема психологічного насильства над жінками з боку інших членів родини є маловивченою. Одна з причин такого стану пов'язана з відсутністю психологічного інструментарію для вимірювання цього феномену.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема психологічного насильства привертає до себе увагу науковців

протягом останніх десятиліть. У 1980-1990-х роках дослідники вважали психологічне насильство компонентом чи складовою інших видів жорстокого поводження, найчастіше фізичного та сексуального насильства (І. Аріас, К. Пейп) [9]. У сучасній науці психологічне насильство все частіше розглядається як окремий вид насильства (І. Фурманов, Д. Дмитрієва) [3; 5; 8].

Здебільшого психологічне насильство трактується як навмисний вплив на особу, який виявляється в ігноруванні її суб'єктних характеристик (свободи, гідності, прав тощо) (А. Орлов); як форма примусу та підкорення з метою завоювання, збереження, панування власних прав (А. Малішевська, В. Хмелько, Н. Хмелько); як соціально-психологічний вплив, який навмисно змушує іншу людину чи групу людей до дій чи поведінки, які не входили у їхні наміри, який порушує психологічні межі особистості чи соціальної групи та який здійснюється без їхньої згоди і без забезпечення соціальної і психологічної безпеки індивіда, а також усіх його законних прав, що призводить до соціальної, психологічної, фізичної чи матеріальної шкоди (Є. Волков) [2; 5; 7].

Найчастіше у дослідженнях, присвячених даній проблематиці, увага звертається на форми і прояви психологічного насильства та на його наслідки (С. Хамерман, В. Бернет) [11]. Опис наслідків психологічного насильства знаходимо в працях А. Томісона, Дж. Туччі, а також у Г. Мустафаєва, який досліджував особливості жінок-жертв сімейного насильства [6]. Також науковцями вивчались діагностичні критерії психологічного насильства, його ознаки та форми (Є. Волков, Дж. Сонкін) [2; 15].

Для виявлення психологічного насильства в дослідженнях зазвичай використовуються анкети. Так, наприклад, існує анкета А. Касс для виявлення емоційного насильства у взаємостосунках [14]. Також Б. Джорі розроблена «Шкала інтимного правосуддя» як інструмент для виявлення психологічного та фізичного насильства [13].

Метою статті є представлення результатів апробації методики для дослідження психологічного насильства над жінками в родині.

Виклад основного матеріалу дослідження. Складаючи запитання до тесту-опитувальника, який би досліджував психологічне насильство над жінками у родинних взаємостосунках, був здійснений теоретичний аналіз змісту критеріїв та форм прояву досліджуваного явища. Було враховано те, що психологічне насильство має негативний вплив на всі сфери особистості:

- *емоційну сферу* (емоційний тиск, погрози, залякування, приниження, образи жертви і її близьких, ігнорування, нехтування, відкидання, лайка, знецінення почуттів жертви, звинувачення, погрози покарання, непослідовність дій кривдника, пошкодження особистих речей (за С. Хейн) [12];

- *когнітивну сферу* (знецінення інтелекту жертви, спотворення усвідомленості реальності – спроби переконати жертву у її психологічній неадекватності (за Дж. Сонкіним) [15];

- *поведінкову сферу* (примус, тотальний контроль, заборони, ізоляція, відкидання, переслідування, загроза покарання за певні дії (за Є. Волков) [2];

- *комунікативну сферу* (обмеження кола спілкування, контроль усіх комунікацій жертви, критика, лайка, відсутність позитивних моментів у спілкування, похвали (за І. Горошковою, І. Шуригіною) [3].

Характеристика групи досліджуваних. Дослідження проводилося з грудня 2015 року по березень 2016 року. Всього у дослідженні взяли участь 90 жінок. Середній вік досліджуваних становить 25,96 роки (min = 18, max = 48).

Тест-опитувальник містив 56 запитань, які стосуються взаємодії з членами родини опитаних жінок. Досліджуваним необхідно було вказати частоту зазначених явищ, оцінюючи кожного члена своєї родини (табл. 1).

Перелік родичів, включених у тест-опитувальник, складений згідно законів України (Кодекс про шлюб і сім'ю України, Кримінально-процесуальний кодекс України) [4]. У цих законах зустрічається поняття «близькі родичі», до яких віднесено батьків, дружину/чоловіка, дітей, рідних братів, сестер, діда, бабу, онуків.

Таблиця 1

Приклад запитання у тесті-опитувальнику

1. Чи бувало, що на Вас кричали?

Частота	нікол и	рідко	іноді	часто	дуже часто
Члени родини					
Батько /вітчим (потрібне підкреслити)					
Мати / мачуха (потрібне підкреслити)					
Брат/сестра (потрібне підкреслити)					
Дід					
Баба					
Чоловік					
Свекор					
Свекруха					
Брат/сестра чоловіка (потрібне підкреслити)					
Дід чоловіка					
Баба чоловіка					
Діти (або хтось з дітей)					

Згідно цих законів України в методику включаємо таких близьких родичів відносно жінки: чоловік, батько (вітчим), мати (мачуха), свекор, свекруха, дитина, брат/сестра, дівер (брат чоловіка)/зовиця (сестра чоловіка), дід, баба, дід чоловіка та баба чоловіка.

Першим кроком статистичної обробки отриманих результатів було виявлення структури взаємозв'язків між змінними (у нашому випадку – між членами родини) за допомогою факторного аналізу, який був здійснений по кожному із 56 запитань.

У кожному запитанні доцільним було виділення трьох факторів:

1. В усіх запитаннях до першого фактору увійшли такі члени родини: чоловік, свекор, свекруха, брат/сестра чоловіка, дід та баба чоловіка, а також спільні діти подружжя.

2. У другий фактор частіше входили власні батько і мати або дід та баба.

3. У третій фактор частіше всього увійшли власні брат/сестра або дід/баба (табл. 2).

Таблиця 2

***Розподіл членів родини у фактори
(перших 30 запитань методики):***

№	Фактор 1	Фактор 2	Фактор 3
1	Чоловік + його родина + діти	Сиблінги + Баба	Мати
2	Чоловік + його родина + діти	Дід + Баба	Батько + Сиблінги
3	Чоловік + його родина + діти	Батько + Мати + Дід + Баба	Сиблінги
4	Чоловік + його родина	Батько + Мати + Сиблінги	Баба
5	Чоловік + його родина + діти	Батько + Дід + Баба	Сиблінги
6	Чоловік + його родина + діти	Батько + Мати + Сиблінги	Дід + Баба
7	Чоловік + його родина + діти	Батько + Мати	Сиблінги
8	Чоловік + його родина + діти	Мати + Дід + Баба	Сиблінги
9	Чоловік + його родина + діти	Мати + Сиблінги	Дід + Баба
10	Чоловік + його родина + діти	Батько + Мати + Дід + Баба	Сиблінги
11	Чоловік + його родина + діти	Батько + Мати	Дід + Баба
12	Чоловік + його родина + діти	Батько + Сиблінги	Дід + Баба

13	Чоловік + його родина + діти	Дід + Баба	Сиблінги
14	Чоловік + його родина + діти	Батько + Мати	Дід + Баба
15	Чоловік + його родина + діти	Дід + Баба	Батько + Мати
16	Чоловік + його родина + діти	Мати + Дід + Баба	Сиблінги
17	Чоловік + його родина + діти	Батько + Мати + Сиблінги	Дід + Баба
18	Чоловік + його родина + діти	Сиблінги	Баба
19	Чоловік + його родина + діти	Батько + Мати + Сиблінги	Дід + Баба
20	Чоловік + його родина + діти	Дід + Баба	Мати + Сиблінги
21	Чоловік + його родина + діти	Батько + Мати	Дід + Баба
22	Чоловік + його родина + діти	Мати + Баба	Батько + Сиблінги
23	Чоловік + його родина + діти	Батько + Мати	Дід + Баба
24	Чоловік + його родина + діти	Батько + Сиблінги	Баба
25	Чоловік + його родина + діти	Дід + Баба	Сиблінги
26	Чоловік + його родина + діти	Дід + Баба	Мати + Сиблінги
27	Чоловік + його родина + діти	Дід + Баба	Сиблінги
28	Чоловік + його родина + діти	Дід + Баба	Батько
29	Чоловік + його родина + діти	Дід + Баба	Мати + Сиблінги
30	Чоловік + його родина + діти	Батько + Мати	Сиблінги

Можна зробити висновок, що родина чоловіка чітко асоціюється з ним самим щодо наявності психологічного насильства відносно жінки в родині. Тому окремо виділяти усіх родичів чоловіка в тесті-опитувальнику немає підстав. Достатнім буде такий поділ родини чоловіка:

- «Чоловік»
- «Родина чоловіка (вказіть хто саме)»
- «Діти (або хтось з дітей)»

У табл. 3 показано розподіл членів родини у фактори по першому запитанню методики.

Наступним кроком статистичної обробки даних було визначення категорій самих запитань у методиці, тобто виділення певних шкал. Згідно методу кам'яного осипу запитання методики було поділено на 6 категорій. Назви шести виділених факторів збігаються з формами психологічного насильства: «Заборони та примус», «Погрози», «Контроль», «Презирство та знецінення особистості», «Негативне оцінювання розумових здібностей», «Емоційне нехтування».

Майже всі автори, які описують форми психологічного насильства, зазначають, що словесна агресія та усні образи є найпоширенішою формою психологічного насильства. Сюди відносять висловлювання, які викликають образу або роздратування, постійне присоромлення, висміювання, лайка, критика, погрози, приниження [3; 5; 7; 11; 12].

Таблиця 3

Приклад об'єднання у фактори членів родини (питання №1)

Factor Loadings (Varimax normalized) Extraction: Principal components (Marked loadings are >,700000)			
	Factor - 1	Factor - 2	Factor - 3
1_Батько	0,234092	0,475301	0,452663
1_Мати	-0,027665	0,155386	0,912644
1_Брат/Сестра	0,062512	0,749679	-0,005552
1_Дід	0,163363	0,618102	0,327024
1_Баба	-0,106136	0,773786	0,062109
1_Чоловік	0,868354	-0,003146	0,014159
1_Свекор	0,916407	0,164043	-0,032713
1_Свекруха	0,824705	0,077812	0,098335
1_Брат/Сестра чоловіка	0,913900	-0,022033	0,176459
1_Дід чоловіка	0,933401	-0,058721	0,068022
1_Баба чоловіка	0,844937	0,154389	-0,111742
1_Діти	0,906879	0,097522	0,109545
Expl.Var	5,614201	1,863123	1,219848
Prp.Totl	0,467850	0,155260	0,101654

С. Хейн у поняття словесної агресії включає звинувачення, погрози, накази. Зазначається, що інколи словесне насильство може мати непрямую форму, тобто бути замаскованим. Так, критикуючи,

даючи поради, пропонуючи рішення, виражається немовби бажання допомогти. Однак, така поведінка є спробою принизити та контролювати жертву психологічного насильства [12]. Погрози є складовою словесної агресії, проте деякі автори описують їх як окрему форму [3; 7]. Також надмірна та принизлива критика особистості може виступати варіацією словесної агресії або ж окремою формою психологічного насильства [3; 5; 7]. Ізоляція розуміється як запобігання нормальним соціальним взаємодіям іншої людини [7; 10]. Примус та заборони, тероризування, яке передбачає погрози завдати фізичної шкоди собі, партнеру, дітям, друзям або їх родичам, домашнім тваринам, знищення особистих речей та залякування, також виділяються як самостійні форми психологічного насильства [2; 3]. Дуже близькою до ізоляції та заборон є така форма психологічного насильства як домінування, під яким розуміють обмеження кола спілкування та намагання контролювати всі дії іншої людини [3; 12].

А. Малішевська, В. Хмелько, Н. Хмелько виділяють такі форми психологічного насильства, як ігнорування (фізична чи психологічна відсутність); відкидання (активна відмова, заперечення потреб іншого, насміхання); використання, розбещення (заохочення або примус до недоречної чи незаконної поведінки); нехтування (відмова у задоволенні потреб). Окрім цього, формою психологічного насильства може виступати безпідставний прояв ревнощів (наприклад, звинувачення у подружній зраді) [3].

Отже, формами психологічного насильства різні автори називають такі прояви чи типи поведінки, які є агресивно образливими щодо іншої людини та мають деструктивні наслідки.

У табл. 4 наведено приклади запитань, які увійшли до кожного з шести факторів.

Деякі запитання тесту-опитувальника, наприклад, питання №13 (Чи ображали Вас, погрожуючи поранити чи вбити Вас?), №31 (Бувало, що ображали Ваші релігійні переконання і вірування?), №32 (Бувало, що принижували та знецінювали Ваші досягнення, мрії чи надії?), №33 (Чи бувало, що ви уникали спілкування з родичем, через його/її грубість і образи у ваш бік?), №39 (Чи ставалось так, що Вам під час суперечок загрожували фізично?) не увійшли до жодного фактору.

Ще одним кроком статистичної перевірки даних було оцінювання надійності пунктів (запитань) у кожному факторі. Після проведення розрахунків виявилось, що ряд запитань методики слабо корелюють зі своїми шкалами або не корелюють зовсім. Тому деякі запитання з вище наведених факторів були вилучені.

Таблиця 4

Приклади запитань методики:

№	Назва шкали	Запитання
1.	«Заборони та примус»:	14. Чи бувало, що Вам забороняли з кимось спілкуватись? (0,530840); 26. Чи було таке, що хтось насильно намагався обмежити ваші дії? (0,380544);
2.	«Погрози»:	16. Вас попереджали: якщо ви будете наполягати на своєму – це призведе до покарання? (0,899397); 17. Чи пригадуєте Ви, що погрожували здійснити самогубство, якщо Ви не зміните своєї поведінки чи свого ставлення до члена родини? (0,539823);
3.	«Контроль»	2. Вас контролювали в тому, куди Ви ідете і що Ви робите? (0,462753); 49. Родич повинен дати Вам дозвіл на те, щоб Ви здійснили своє рішення? (0,382101).
4.	«Презирство та знецінення особистості»	19. Ви вважаєте, що вас принижують? (0,614668); 46. Вас несхвально чи зневажливо оцінюють? (0,631433);
5.	«Негативне оцінювання розумових здібностей»	10. Чи бувало, що член Вашої родини переконував інших в тому, що Ви не сповна розуму? (0,573723); 40. Чи сміялись з Вас, щоб навмисно принизити у присутності інших людей? (0,385629);
6.	«Емоційне нехтування»	29. Чи говорили Вам речі, які Вас ранять? (0,462111); 51. Чи Ви «звикались» з образливою поведінкою родича? (0,531954);

Процедура вилучення із сумарного шкального показника і перерахунок надійності пунктів повторювалась декілька разів – доти, поки всі пункти тесту-опитувальника не показували статистично значимі коефіцієнти кореляції зі своїми шкалами.

Таким чином з методики було вилучено загалом 5 питань. Результати оцінювання надійності питань і тим самим перевірки та вдосконалення шляхом вилучення із недостатньою надійністю показано у табл. 5.

Оцінка надійності інструменту здійснювалась за допомогою визначення коефіцієнту α -Кронбаха (оцінка внутрішньої консистентності) для кожної шкали тесту-опитувальника. Л.Ф. Бурлачук, С.М. Морозов вказують на те, що тест має достатній рівень внутрішньої узгодженості, якщо $\alpha > 0,6$ [1]. Як бачимо, із наведених у табл. 6 показників, усі шкали мають достатню внутрішню узгодженість.

Таблиця 5

Результати оцінювання надійності питань

Шкала	Початкова кількість питань	Вилучені питання	Додано	Кінцева кількість питань
1. Заборони та примус	13	№ 21, 26	-	11
2. Погрози	7	-	-	7
3. Контроль	8	-	-	8
4. Презирство та знецінення особистості	9	№ 20, 50	-	7
5. Негативне оцінювання розумових здібностей	7	-	-	7
6. Емоційне нехтування	7	№51	-	6
	Сума: 51 питань	Сума: 5 питань		Сума: 46 питань

Таблиця 6

Внутрішня узгодженість шкал тесту-опитувальника

Фактори / Шкали	Коефіцієнт α -Кронбаха					
	Батько	Мати	Брат/Сестра	Старше покоління (дід/баба)	Діти	Чоловік + його родина
1. Заборони та примус	0,83	0,77	0,81	0,92	0,81	0,95
2. Погрози і оцінка адекватності почуттів	0,76	0,67	0,86	0,86	0,93	0,89
3. Контроль	0,76	0,69	0,86	0,92	0,78	0,93
4. Презирство та знецінення особистості	0,85	0,81	0,86	0,93	0,72	0,93
5. Негативне оцінювання розумових здібностей	0,72	0,67	0,74	0,90	0,81	0,93
6. Емоційне нехтування	0,85	0,78	0,87	0,92	0,81	0,92

Зважаючи на отримані результати статистичного опрацювання, кількість запитань у тесті-опитувальнику було скорочено до 46-ти. Також змінився перелік родичів, яких необхідно оцінювати після кожного запитання (табл. 7). З точки зору статистичного опрацювання даних, не обов'язково перелічувати усіх членів родини окремо, а можна об'єднати їх у такі групи: батьки, сиблінги, старше покоління (дід/баба), чоловік, родина чоловіка, діти.

Таблиця 7

Приклад переліку членів родини у тесті-опитувальнику

Частота Члени родини	Ніколи 1	Рідко 2	Іноді 3	Часто 4	Дуже часто 5
Батько /вітчим (потрібне підкреслити)					
Мати / мачуха (потрібне підкреслити)					
Брат/сестра (потрібне підкреслити)					
Старше покоління (Дід / Баба)					
Чоловік					
Родина чоловіка (вказіть хто саме)					
Діти (або хтось з дітей)					

Висновки та перспективи подальших розвідок. У результаті проведеної апробації методики для дослідження психологічного насильства над жінками в родині отримано такий інструментарій, який дає змогу виявити особливості жорстокого поводження в родині, а також здійснити аналіз особливостей психологічного насильства в родині відповідно до його форм прояву. За допомогою статистичного опрацювання даних виявлено, що родина чоловіка у здійсненні психологічного насильства асоціюється з ним самим, тому окремо виділяти близьких родичів чоловіка в запитаннях методики немає змісту. Також за результати проведеного факторного аналізу запитання поділено на певні категорії, тобто виділені шкали тесту-опитувальника, до яких увійшли запитання, що дозволяють проаналізувати форми психологічного насильства. Здійснено перевірку внутрішньої консистентності кожної шкали методики, на підставі чого можемо говорити про достатню внутрішню узгодженість методики.

Подальші дослідження даної проблематики доцільно спрямувати на виявлення особливостей психологічного насильства в родинах та

розробку методів психологічної підтримки жінкам, які йому піддаються.

Список використаних джерел

1. Бурлачук Л.Ф. Словарь-справочник по психодиагностике / Л.Ф. Бурлачук, С.М. Морозов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.studfiles.ru/preview/4033990/>
2. Волков Е. Н. Критерии, признаки, определения и классификации вредящего психологического воздействия: психологическое травмирование, психологическая агрессия и психологическое насилие / Е.Н. Волков // Журнал практического психолога. – 2002. – № 6. – С. 183-199.
3. Горошкова И. Д., Шуригина И. И. Насилие над женами в российских семьях / И.Д. Горошкова, И.И. Шуригина [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.owl.ru/rights/no_violence/
4. Кодекс про шлюб та сім'ю України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravo.lvonevsky.org/bazaua09/text00009/index2.htm>
5. Малішевська А. П. Психологічне насильство і обдарована дитина / А.П. Малішевська, В.В. Хмелько, Н.М. Хмелько [Електронний ресурс]. – Режим доступу: irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe.
6. Мустафаєв Г. Ю. Соціально–психологічна характеристика осіб, які зазнають насильства в сім'ї / Г.Ю. Мустафаєв [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cfscom.org/index.php/stati/58-socialno-psychologichna-harakteristika-osib-yaki-zaznaly-nasylstva-v-simji>
7. Орлов А. Б. Психологическое насилие в семье — определение, аспекты, основные направления оказания психологической помощи / А.Б.Орлов // Психолог в детском саду. – 2000. – № 2-3. – С. 183-196.
8. Фурманов И.Я. Взаимосвязь психологического насилия и эмоционального состояния супругов в семье / И.Я. Фурманов, Д.Я. Дмитриева // Белорусский психологический журнал. – 2005. – №1(5). – С. 33-40
9. Arias, J. and K.T. Pape. Psychological abuse: Implications for adjustment and commitment to leave violent partners / J. Arias, K.T. Pape // Violence and Victims 14. – 1999. – P. 55-67
10. American Humane Association. Emotional abuse / American Humane Association [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.americanhumane.org/children/stop-child-abuse/fact-sheets/emotional-abuse.html>
11. Hamarman, S. and W. Bernet. Evaluating and reporting emotional abuse in children: Parent- based, action-based focus aids in clinical decision-making / S. Hamarman, W. Bernet // Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry. – 2000. – №39(7) – P. 928-930.
12. Hein S. Emotional Abuse / S. Hein [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eqi.org/eabuse1.htm>
13. Jory B. The intimate justice scale: an instrument to screen for psychological abuse and physical violence in clinical practice / Brian Jory // Journal of Marital and Family Therapy. – 2004. –№30(1) – P. 29 – 44.
14. Kass A. Emotional abuse is wrong / Abe Kass [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.gosmartlife.com/emotional-abuse-test>

15. Sonkin D. J. Defining psychological maltreatment in Domestic Violence Perpetration Treatment Program: Multiple Perspectives / D.J. Sonkin [Електронний ресурс]. – Режим доступу: / www/daniel-sonkin.com.

И.А. Кочергина

АПРОБАЦИЯ МЕТОДИКИ ИССЛЕДОВАНИЯ ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО НАСИЛИЯ НАД ЖЕНЩИНАМИ В СЕМЬЕ

В статье представлены результаты апробации методики для исследования психологического насилия в отношении женщин в семье. Опрошено 90 женщин в возрасте от 18 до 48 лет. Проведена систематизация членов семьи, со стороны которых женщины чаще всего испытывают психологического насилия. Описаны формы психологического насилия. Выделены наиболее значимые факторы семейного насилия: «Запреты и принуждение», «Угрозы», «Контроль», «Презрение и обесценивание личности», «Отрицательная оценка умственных способностей», «Эмоциональное пренебрежение». Осуществлена оценка надежности методики с помощью коэффициента α -Кронбаха. Показано, что все шкалы обладают достаточной внутренней согласованностью.

Ключевые слова: критерии психологического насилия, формы психологического насилия, женщины, апробация методики.

I. Kocherhina

APPROBATION OF THE TEST-QUESTIONNAIRE FOR STUDY OF PSYCHOLOGICAL ABUSE AGAINST WOMEN IN THE FAMILY

The results of approbation of the questionnaire for study of psychological abuse against women in the family are presented. Different points of view of the scientists on the nature of psychological abuse and their theoretical concepts of vision are analyzed here. It is confirmed that there are two theoretical approaches to the study of psychological abuse. The first one is based on the study of offensive, brutal behavior of the aggressor and the second one is analyzing the effects of such behavior on a person who came under such behavior. Long-term, sustainable nature of psychological abuse, difficulties in diagnosis of this type of violence unlike other ill-treatment is specified in this article. It has been emphasized that control, domination, despotism to be the basis of psychological abuse. It is defined that psychological abuse is the intentional impact on another person that has negative, destructive consequences.

We interviewed 90 women aged 18 to 48 years old. Also we made systematization of the members of the families, from which women often experience psychological violence. The forms of psychological abuse are described here. The most significant factors of family violence, "Bans and coercion", "Threat", "Control", "Individual contempt and depreciation", "Negative assessment of mental abilities" "Emotional neglect" are also obtained.

The estimation of reliability of the method using the α -Cronbach factor is made. It is showed that all the scales have sufficient internal consistency.

Keywords: criteria of psychological abuse, forms of psychological abuse, women, approbation of the test-questionnaires.

Надійшла до редакції 19.12.2016 р.